

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 345/2014-15

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 10. júna 2014 predbežne prerokoval sťažnosť J. N., zastúpeného advokátom JUDr. Jurajom Gavalcom, Advokátska kancelária, Teodora Tekela 23, Trnava, vo veci namietaného porušenia jeho základných práv podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 8 ods. 2 a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Žiline sp. zn. 1 To/27/2011 z 19. apríla 2011 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Tdo 28/2013 z 9. júla 2013 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť J. N. o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 3. októbra 2013 doručená sťažnosť J. N. (ďalej len „sťažovateľ“), vo veci namietaného porušenia jeho základných práv podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 8 ods. 2 a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) sp. zn.

1 To/27/2011 z 19. apríla 2011 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 3 Tdo 28/2013 z 9. júla 2013.

Z obsahu sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ bol rozsudkom Okresného súdu Liptovský Mikuláš (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 1 T/135/2010 z 9. marca 2011 uznaný vinným zo zločinu týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 ods. 1 písm. a) a b) a ods. 2 písm. c) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“), za čo mu bol uložený nepodmienečný trest odňatia slobody v trvaní siedmich rokov a šiestich mesiacov. O podanom odvolaní sťažovateľa rozhodol krajský súd rozsudkom sp. zn. 1 To/27/2011 z 19. apríla 2011, ktorým toto odvolanie ako nedôvodné podľa § 319 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) zamietol. Proti druhostupňovému rozhodnutiu podal sťažovateľ dovolanie, ktoré najvyšší súd uznesením sp. zn. 3 Tdo 28/2013 z 9. júla 2013 v zmysle § 382 písm. c) Trestného poriadku odmietol, pretože neboli zistené dôvody dovolania podľa ustanovení § 371 Trestného poriadku.

Sťažovateľ v sťažnosti namieta, že označenými rozhodnutiami krajského súdu a najvyššieho súdu došlo k porušeniu jeho základných práv zaručených čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 8 ods. 2 a čl. 36 ods. 1 listiny a jeho práva zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Sťažovateľ svoje námietky opiera o túto argumentáciu:

“V trestnej veci sťažovateľa je záver o vine postavený výlučne na výpovedi poškodenej svedkyne, z ktorej vychádza aj znalecké dokazovanie.

Na hlavnom pojednávaní dňa 3.2.2011 vypočúval súd poškodenú S. N. v neprítomnosti obžalovaného - sťažovateľa, ktorý s takýmto postupom súdu nesúhlasil.

Každý obžalovaný má právo osobne vypočuť svedkov, ktorí svedčia proti nemu.

Dôkazy musia byť predložené na verejnom konaní, v prítomnosti obžalovaného, za účelom kontradiktórnej diskusie, a to predovšetkým v takýchto prípadoch, keď sa odsúdenie opiera rozhodujúcim spôsobom o výpoveď takéhoto svedka.

V tejto súvislosti poukazujem na článok 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Súd v predmetnej trestnej veci postupoval podľa § 262 Tr. por., pričom jeho postup nie je možné žiadnym spôsobom preskúmať, nie je jasné, prečo súd sám od seba, bez akéhokoľvek podnetu strán konania alebo samotnej poškodenej - svedkyne rozhodol, že svedkyňu bude vypočúvať v neprítomnosti obžalovaného - sťažovateľa.

Nie je možné zistiť, na základe akých skutočností súd dospel k záveru, že v prítomnosti sťažovateľa by svedkyňa nevypovedala pravdu, nie je možné zistiť na základe akých skutočností dospel súd k záveru, že bola obava, že by svedkyňi z podaného svedectva hrozila ujma na zdraví.

Rozhodnutie súdu sa javí ako svojvoľné, je nebezpečným precedensom, na základe ktorého súdy bez akéhokoľvek vysvetlenia môžu v prípadoch trestných činov podľa § 208 Tr. zák. vždy vypočúvať svedkov v neprítomnosti obžalovaného.

Dovolateľ sa domnieva, že takýto postup výsluchu v neprítomnosti obžalovaného, ak by aj bol prípustný, musí byť postupom výnimočným, výnimočnosť a dôvodnosť zvolenia takéhoto postupu musí byť v trestnom konaní preukázaná.

V trestnom konaní bolo svedkyňi umožnené takto vypovedať bez akéhokoľvek preskúmateľného dôvodu v rozpore s ustanovením § 262 Tr. por., keď si takúto formu výpovede nezvolila dokonca ani sama svedkyňa.

Čiastočne na podporu svojich tvrdení sťažovateľ poukazuje na právne posudzovanie výpovedí utajených svedkov v trestnom konaní, pretože aj postup v danom prípade je postupom zameraným na ochranu svedkyne.

V prípade ochrany svedka nemožno podľa Európskeho súdu pre ľudské práva vychádzať ani len z presvedčenia svedka o tom, že mu hrozí zo strany obvineného nejaká ujma na právach (vo veci sťažovateľa nebolo zadokumentované ani len presvedčenie svedkyne o hrozbe ujmy na právach, ak bude vypovedať v prítomnosti sťažovateľa na hlavnom pojednávaní), ale orgány činné v trestnom konaní, a najmä súdy, musia obmedzenie práv obhajoby spočívajúce v utajení (a teda aj ochrane) svedka podrobiť testu proporcionality (čo vo veci sťažovateľa celkom absentuje).“

Na základe uvedených skutočností sťažovateľ žiada, aby ústavný súd rozhodol o jeho sťažnosti nálezom, ktorým by vyslovil porušenie jeho základných práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 8 ods. 2 a čl. 36 ods. 1 listiny a jeho práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru

označenými rozhodnutiami krajského súdu a najvyššieho súdu, tieto rozhodnutia zrušil a priznal mu náhradu trov právneho zastúpenia.

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Sťažovateľ v sťažnosti namieta porušenie základných práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 8 ods. 2 a čl. 36 ods. 1 listiny, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 8 ods. 2 listiny nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak než z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Podľa čl. 36 ods. 1 listiny každý sa môže domáhať ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v určených prípadoch na inom orgáne.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie.

Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Riadiac sa zásadou materiálnej ochrany ústavnosti judikatúra ústavného súdu reflektujúca na rozhodovaciu činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva (pozri rozsudok z 12. novembra 2002 vo veci Zvolský a Zvolská verus Česká republika, sťažnosť č. 46129/99, body 51, 53 a 54) v prípade procesného rozhodnutia dovolacieho súdu o odmietnutí dovolania pre jeho neprípustnosť zároveň garantuje zachovanie lehoty na podanie sťažnosti ústavnému súdu aj vo vzťahu k predchádzajúcemu právoplatnému rozhodnutiu druhostupňového súdu (podobne III. ÚS 114/2010).

V zmysle uvedeného preto ústavný súd pristúpil k preskúmaniu námietok sťažovateľa uplatnených tak vo vzťahu k rozhodnutiu najvyššieho súdu, ako aj vo vzťahu k označenému rozhodnutiu krajského súdu, ktoré bolo napadnuté dovolaním sťažovateľa a dovolacím súdom posúdené ako neprípustné.

Ústavný súd sa v prvom rade vysporiadal so skutočnosťou, že sťažovateľ sa po podaní sťažnosti (prostredníctvom právneho zástupcu) pokúsil rozšíriť argumentáciu svojej sťažnosti o nové skutočnosti, ktoré prezentoval v podaní spísanom bez participácie svojho právneho zástupcu označenom ako „*Sťažnosť na účastníkov konania o dovolaní*“ a doručenom ústavnému súdu 24. októbra 2013. Ústavný súd na tomto mieste zdôrazňuje, že povinné právne zastúpenie v konaní pred ústavným súdom nie je samoučelné a má svoje racionálne zdôvodnenie. Vytvára procesný filter zachytávajúci nekvalifikované podania nespĺňajúce základné procesné parametre pre poskytnutie ochrany ústavnosti, ktoré by inak zbytočne narúšali plynulosť činnosti ústavného súdu ako nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti. Elementárnou súčasťou tohto procesno-právneho inštitútu je, že od momentu doručenia splnomocnenia ústavnému súdu (až do eventuálneho oznámenia zániku zastúpenia) môže účastník konania realizovať svoje dispozičné oprávnenia vo vzťahu k ústavnému súdu výlučne prostredníctvom právneho zástupcu. Od takto

stanoveného pravidla by prichádzalo do úvahy výnimočne upustiť, ak by sa potenciálne odborné nedostatky podania právneho zástupcu mali prejavíť na úkor samotného sťažovateľa. V konkrétnom prípade sťažovateľa nejde o takúto situáciu, pretože sťažovateľom prezentovaná argumentácia obsiahnutá v označenom podaní sa obmedzuje výlučne na námietky prezentujúce jeho nesúhlas s prijatými skutkovými závermi konajúcich súdov a spôsobom hodnotenia vykonaných dôkazov. Týmto námietkam nemožno pripísať ústavne-právnu relevanciu, keďže ústavný súd nepatrí do sústavy všeobecných súdov a nie je ďalšou opravnou inštanciou v tejto sústave.

Preskúmaním sťažnosti a obsahu oboch rozhodnutí krajského súdu a najvyššieho súdu ústavný súd zistil tieto relevantné skutočnosti, ktoré boli východiskom pre jeho rozhodovanie:

Krajský súd vo svojom rozsudku vo vzťahu k námietkam analogickým argumentácii prezentovanej sťažovateľom v sťažnosti adresovanej ústavnému súdu uviedol, že ich považuje za nedôvodné. V rozhodnutí krajský súd uviedol, že opatrenie predsedníčky senátu o vylúčení sťažovateľa z pojednávacej miestnosti na čas výsluchu svedkyne poškodenej bolo v súlade s ustanoveniami § 262 Trestného poriadku, pretože „*poškodená pred svojím výsluchom vyslovila strach z obžalovaného*“, pričom sťažovateľ bol po návrate do pojednávacej miestnosti s obsahom jej výpovede oboznámený, mal možnosť sa k výpovedi vyjadriť, ktorú aj využil, a prostredníctvom predsedníčky senátu kládol svedkyňi poškodenej otázku.

Najvyšší súd vo svojom uznesení takisto posúdil námietky sťažovateľa o porušení jeho práva na obhajobu vypočutím svedkyne poškodenej v jeho neprítomnosti ako neopodstatnené. V odôvodnení rozhodnutia najvyšší súd konštatoval, že postup prvostupňového súdu pri výsluchu tejto svedkyne bol súladný so zákonom, konkrétne s ustanoveniami § 262 Trestného poriadku, podľa ktorého ak je obava, že svedok v prítomnosti obžalovaného nevyovie pravdu, prípadne ak ide o výsluch svedka, ktorému z podaného svedectva hrozí ujma na zdraví, urobí predseda senátu vhodné opatrenia na zaistenie bezpečnosti, prípadne vylúči obžalovaného počas doby výsluchu takého svedka z pojednávacej miestnosti. Najvyšší súd na tomto mieste argumentoval, že takáto dôvodná

obava bola u svedkyne poškodenej daná charakterom trestnej činnosti, pre ktorú bol sťažovateľ stíhaný, u svedkyne sa prejavoval syndróm týranej ženy, ktorý vznikol v dôsledku opakovaných a dlhšie trvajúcich traumatických zážitkov.

Z obsahu sťažnosti sťažovateľa vyplýva, že neprípustný zásah do označených základných práv zaručených ústavou a listinou a práva zaručeného dohovorom vidí sťažovateľ v porušení jeho práva vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov proti, keď konajúci súd podľa jeho názoru náležite nevysvetlil, a teda nepreukázal existenciu dôvodov opodstatňujúcich postup podľa § 262 Trestného poriadku.

Do skupiny osobitných trestnoprocesných záruk spravodlivého prerokovania vecí pred súdom zaraďuje judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) aj právo na riadne dokazovanie, ktorého obsahom (okrem iného) je aj právo vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov proti sebe (ďalej aj „právo na výsluch svedka“), z ktorého vyplýva právo obvineného byť prítomný a aktívne sa zapájať do výsluchu svedkov proti sebe. Právo na výsluch svedka je ilustráciou princípu rovnosti zbraní vyplývajúceho z práva na spravodlivé prerokovanie vecí pred súdom a jeho predmetom a účelom je ochrana práv obhajoby. Právo na výsluch svedka ESLP interpretuje ako možnosť vyjadriť sa k výpovedi svedka a súčasne možnosť kladť svedkovi otázky, teda ho priamo „vypočúvať“ (napr. rozhodnutia ESLP Hulki Günes proti Turecku z 19. júna 2003, Atanasov proti Macedónsku z 19. apríla 2011).

Konštantná judikatúra ESLP formuluje stanovisko, podľa ktorého k obmedzeniu práva na obhajobu spôsobom nezlučiteľným s čl. 6 dohovoru dochádza predovšetkým vtedy, keď sa odsúdenie zakladá výlučne alebo v rozhodujúcej miere na výpovedi svedka, ktorého obvinený nemal možnosť vypočuť alebo dať vypočuť (rozhodnutia ESLP Van Mechelen a ďalší proti Holandsku z 23. apríla 1997, Balšán proti Českej republike z 18. júla 2006). V tomto kontexte práva obsiahnuté v čl. 6 dohovoru sú rozhodovacou praxou ESLP ponímané ako práva obhajoby ako celku, a judikatúra preto spravidla považuje za dostatočné, ak bola možnosť vypočuť sporného svedka poskytnutá aspoň obhajcovi obvineného za predpokladu, že tento disponoval všetkými relevantnými informáciami potrebnými pre účinnú realizáciu obhajoby (napr. rozhodnutia ESLP Verdam

proti Holandsku z 31. augusta 1999, Vebiu proti Českej republike z 26. júla 2003, Kurup proti Dánsku z 10. júla 1985). V rozhodnutí Novák proti Českej republike č. 43791/98 z 8. júla 2003, kde sťažovateľ namietal porušenie svojho práva na výsluch svedka, keďže konajúci súd vyhovel žiadosti svedka vypovedať v neprítomnosti obvineného sťažovateľa, ESĽP vzal do úvahy, že výpoveď tohto svedka nebola jediným dôkazom viny sťažovateľa, že sa výsluchu svedka zúčastnil obhajca sťažovateľa, po návrate do pojednávacej miestnosti bol sťažovateľ s výpoveďou oboznámený a dostal príležitosť položiť svedkovi doplňujúce otázky.

Judikatúra ESĽP reflektuje aj na zložitú situáciu tzv. svedkov – obetí trestných činov (obete domáceho násillia, sexuálnych trestných činov a pod.), u ktorých je prerokovávanie trestnej veci pred súdom spojené s traumatickým oživovaním negatívnych zážitkov z minulosti, a to predovšetkým vtedy, keď sú títo svedkovia postavení tvárou v tvár obvinenému. Pri hodnotení otázky rešpektovania práva obvineného na spravodlivý proces je potrebné vziať do úvahy právo obete trestného činu na rešpektovanie jej súkromného života, a je teda legitímne prijať na jej ochranu určité opatrenia za súčasného splnenia podmienky, že je toto opatrenie zlučiteľné s účinným a adekvátnym výkonom práva obvineného na obhajobu (pozri napr. rozhodnutie ESĽP S. N. proti Švédsku č. 34209/96 z 2. júla 2002).

Ústavný súd v rámci svojej rozhodovacej praxe v intenciách čl. 154c ods. 1 ústavy zohľadňuje popísané interpretačné východiská zastrešujúce obsah sťažovateľom namietaného porušenia práva na výsluch svedka, a preto posúdil, či postup konania v trestnej veci sťažovateľa nevybočoval z takto vymedzených limitov.

Odzrazom zmienenej judikatúry ESĽP je aj právna úprava obsiahnutá v ustanoveniach § 262 Trestného poriadku zakotvujúca možnosť alternatívneho spôsobu vykonania výsluchu pri súčasnom zachovaní práv obhajoby v akceptovateľnej miere.

Podľa § 262 Trestného poriadku ak je obava, že svedok v prítomnosti obžalovaného nevyovie pravdu, prípadne ak ide o výsluch svedka, ktorému alebo jeho blízkej osobe z podaného svedectva hrozí ujma na zdraví, smrť alebo iné závažné nebezpečenstvo, agenta alebo o svedka, ktorého totožnosť musí zostať zo závažných dôvodov utajená, urobí

predseda senátu vhodné opatrenia na zaistenie bezpečnosti alebo utajenie totožnosti svedka, prípadne vylúči obžalovaného, jeho dôverníkov a verejnosť po dobu výsluchu takého svedka z pojednávacej miestnosti. Po návrate do pojednávacej miestnosti musí byť obžalovaný oboznámený s obsahom výpovede svedka, môže sa o nej vyjadriť aj bez toho, aby sa so svedkom stretol, a môže mu prostredníctvom predsedu senátu klásť aj otázky.

Z obsahu odôvodnenia rozhodnutí krajského súdu a najvyššieho súdu, ktoré oba poukázali na charakter trestného činu (týranie blízkej osoby), pre ktorý bolo trestné konanie vedené, ako aj na svedkyňou výslovne prezentované obavy z osoby sťažovateľa, jasne vyplýva, že svedkyňa poškodená mala status svedkyne – obeť trestného činu, indikujúci legitímnosť opatrení na jej ochranu, poskytovaných práve označenou právnou úpravou. V zmysle uvedenej právnej úpravy je konajúci súd oprávnený vyhodnotiť situáciu a podľa vlastného uváženia prijať v prípade potreby zmienené opatrenie, a to aj bez toho, aby sa svedok explicitne takéhoto postupu dožadoval. V danom prípade bol postup konajúceho súdu legálny a legitímny a rešpektoval aj kritérium proporcionality, keďže dbal na zachovanie práv obhajoby. Obhajca sťažovateľa bol pri výsluchu svedkyne prítomný, obsah výpovede bol sťažovateľovi sprostredkovaný a sťažovateľ prostredníctvom predsedníčky senátu mohol svedkyňu konfrontovať položenými otázkami. Obhajobe tak bola poskytnutá dostatočná príležitosť priebeh výsluchu ovplyvniť.

Ústavný súd je preto toho názoru, že s ohľadom na legitímny záujem chrániť svedkyňu poškodenú, možno mieru, v akej bolo sťažovateľovi umožnené sa na výsluchu tejto svedkyne podieľať, považovať za dostatočnú. Závery rozhodnutí krajského súdu a najvyššieho súdu, u ktorých sťažovateľ prostredníctvom podaných opravných prostriedkov uplatňoval ochranu svojich práv, korešpondujú s týmto stanoviskom ústavného súdu, preto ich považuje ústavný súd za zlučiteľné s limitmi sťažovateľom označených článkov ústavy, listiny a dohovoru, ktorých porušenie namieta.

Podľa judikatúry ústavného súdu ak preskúmanie namietaného postupu, resp. rozhodnutia všeobecného súdu v rámci predbežného prerokovania vôbec nesignalizuje možnosť porušenia základného práva alebo slobody sťažovateľa, reálnosť ktorej by bolo

potrebné preskúmať po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie, ústavný súd považuje takúto sťažnosť za zjavne neopodstatnenú (I. ÚS 66/98, II. ÚS 101/03, II. ÚS 104/04).

Vychádzajúc zo svojich záverov ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosť odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú.

Ústavný súd vzhľadom na svoje závery rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 10. júna 2014